

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motioner från den allmänna motionstiden 1998 som gäller ombudsmannaorganisationen, alkoholfri representation och förvaltningsmyndigheternas service m.m.

Utskottet avstyrker samtliga motioner. Åtta reservationer och ett särskilt yttrande har avgivits.

Motionerna

1998/99:K205 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande att KO, JämO, DO, BO och HO skall sortera under riksdagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:K209 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inrätta en ombudsman dit personer och organisationer som drabbats negativt av EU-beslut kan vända sig,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att staten skall betala ut ersättning till personer som lidit ekonomisk skada till följd av EU-beslut och att medel till detta dras ifrån Sveriges medlemsavgift till EU.

1998/99:K271 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning för att skapa en klar rollfördelning mellan de olika uppgifter som i dag ingår i Justitiekanslerns uppdrag.

1998/99:K278 av Fanny Rizell och Tuve Skånberg (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en policy för alkoholfri representation för statlig förvaltning och för riksdagen.

1998/99:K288 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ombudsmän till riksdagen.

1998/99:K299 av Per Lager m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning att samtliga ombudsmän sorterar under riksdagen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en gemensam ombudsman för mänskliga rättigheter och att det vore lämpligt att JO lades samman med övriga ombudsmän till en gemensam institution.

1998/99:K304 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av en så kallad dröjsmålstalan.

1998/99:K305 av Lars Wegendal m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktivt påskynda processen att inrätta medborgarkontor i varje kommun.

1998/99:K309 av Agne Hansson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återföring av besluten över de statliga sektorsorganens organisation och lokalisering till länsmyndigheter,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en länsdemokratireform,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en omstrukturering av den statliga sektorsorganisationen.

1998/99:K318 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om ombudsmannaämbetena.

1998/99:K329 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, s, kd, fp, mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om alkoholfri representation.

1998/99:K336 av Mikael Odenberg m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samordning av ombudsmannaväsendet för frågor rörande diskriminering,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ombudsmannaväsendets självständighet.

1998/99:Ju709 av Barbro Westerholm m.fl. (fp) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om homokompetens hos nyckelgrupper i offentlig sektor.

1998/99:So306 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att all representation i riksdagen och den statliga förvaltningen skall vara alkoholfri,

13. att riksdagen, i den händelse föregående yrkande faller, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att representation under arbetstid skall vara alkoholfri.

1998/99:So314 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i förvaltningslagen att medborgarna får ett korrekt bemötande.

1998/99:T803 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en utredning som skall se över hur man gradvis kan lösgöra mer information fritt och utan kostnad över nätet.

1998/99:N326 av Per Westerberg och Göran Hägglund (m, kd) vari yrkas

18. att riksdagen hos regeringen begär förslag om försöksverksamhet med punktlighetsmål i myndighetsutövningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:N338 av Camilla Dahlin-Andersson m.fl. (fp) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regionalt självstyre.

1998/99:A722 av Lars Lindblad m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ombudsmannainstitutionen.

Utskottet

Ombudsmän

Motionerna

I motion 1998/99:K209 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna *dels* vad i motionen anförts om att inrätta en ombudsman dit personer och organisationer som drabbats negativt av EU-beslut kan vända sig (yrkande 1), *dels* vad i motionen anförts om att staten skall betala ut ersättning till personer som lidit ekonomisk skada till följd av EU-beslut och att medel till detta dras ifrån Sveriges medlemsavgift till EU (yrkande 2). Sedan den 1 september 1995 har EU:s medborgare en ombudsman dit företag och privatpersoner kan vända sig med klagomål om de på något sätt behandlats illa av EU:s institutioner och organ, dvs. om det föreligger s.k. administrativa missförhållanden. I de fall en medborgare finner att det egna landet begått övergrepp kan en anmälan göras till förstainstansrätten vid EG-domstolen. Sedan Sverige gick med i EU är det enligt motionärerna dock betydligt mer vanligt att svenska medborgare drabbas negativt av beslut som fattas av EU. Här finns emellertid ingen rättssäkerhet. Att vänta på att EU skall åtgärda denna svaghet är otillräckligt. Motionärerna föreslår att Sverige, för att stärka individens rättsskydd gentemot EU, inrättar en ombudsman dit personer och organisationer som drabbats negativt av EU-beslut kan vända sig. I den mån personer lidit direkt ekonomisk skada föreslår motionärerna att ersättning betalas till dessa och att samma belopp sedan dras ifrån Sveriges medlemsavgift till EU.

I motion 1998/99:K205 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande att KO, JämO, DO, BO och HO skall sortera under riksdagen i enlighet med vad som anförts i motionen. Om Sverige skall ha ombudsmän och om dessa skall kunna verka självständigt och oberoende i ordets verkliga bemärkelse och kunna tillvarata sina respektive gruppers intressen och rättigheter måste de, enligt motion-

ärena, ligga under riksdagen. Utrymmet för ett självständigt och oberoende agerande från de ombudsmän som i dag sorterar under regeringen är alltför begränsat.

I motion 1998/99:K288 av Bertil Persson (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ombudsmän till riksdagen. De samhälleliga ombudsmannafunktionerna blir alltfler. För att trygga ombudsmannaväsendets integritet och oväld bör enligt motionären alla offentliga ombudsmän väljas av riksdagen, och ävenledes granskas av Riksdagens revisorer.

I motion 1998/99:K299 av Per Lager m.fl. (mp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning att samliga ombudsmän sorterar under riksdagen (yrkande 1) och att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en gemensam ombudsman för mänskliga rättigheter och att det vore lämpligt att JO lades samman med övriga ombudsmän till en gemensam institution (yrkande 2). Positiva resultat skulle enligt motionärerna uppnås om samtliga ombudsmannafunktioner ställdes under riksdagens ansvar, bl.a. skulle ombudsmännens självständighet och oberoende garanteras och den enskildes och olika grupperes rättigheter och rättssäkerheten för den enskilde stärkas.

I motion 1998/99:K318 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om ombudsmannaämbetena. De ombudsmän som tillkommit efter JO har inte fått samma fristående ställning under riksdagen. De sorterar i stället under regering och departement. Dessa ombudsmän förordnas av regeringen. Alla är självständiga myndigheter utom Konsumentombudsmannen som är inordnad i Konsumentverket. Runt om i världen har det svenska ombudsmannaämbetet fått efterföljare, men då i samma fristående ställning som vår JO. Ombudsmännen i olika länder utses antingen av parlamentet eller presidenten, men inte av regeringen. Även i Sverige bör ombudsmännen utses av riksdagen. Ämbeten under regering och departement kan misstänkas för beroendeställning. Med alltfler ombudsmän riskerar vi enligt motionärerna att få en splittring av resurser. Förutom en mer fristående ställning för ombudsmännen borde därför även själva organisationen förändras. Det skulle vara flera fördelar med att skapa ett sammanhållet ombudsmannaämbete med ett antal rättighetsombudsmän som var och en har specialkompetens och ansvar inom ett antal områden. Ämbetet bör lämpligen kallas Rättighetsombudsmannen (RO). För medborgarna skulle det underlätta att bara behöva hålla reda på JO och RO. Ämbetet skulle ha ansvar för hela spektrat av medborgerliga fri- och rättigheter. De svenska rättigheterna enligt Europakonventionen bygger på FN:s universella förklaring om de mänskliga rättigheterna. För skydd av dessa rättigheter finns en kommission och en domstol dit även svenska medborgare kan vända sig. Det är rimligt att svenska medborgare får möjlighet att i första hand vända sig till en människorättskommission i det egna landet. Förslagen bör enligt motionärerna bli föremål för en parlamentarisk utredning.

I motion 1998/99:K336 av Mikael Odenberg m.fl. (m) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts dels om en samordning av ombudsmannaväsendet för frågor rörande diskriminering

(yrkande 2), dels om ombudsmannaväsendets självständighet (yrkande 3). Enligt motionärerna bör de fyra ombudsmannainstituten – Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Handikappombudsmannen (HO) och den av regeringen föreslagna ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning samordnas. Ombudsmannainstituten bör läggas samman till ett gemensamt ombudsman-
naämbete direkt under riksdagen. FN:s generalförsamling antog för fem år sedan de s.k. Parisprinciperna, vari särskilt betonas betydelsen av att organ för skydd av de mänskliga rättigheterna är rättsligt och politiskt självständiga så att ingen del av en regering kan lägga sig i deras arbete. Mot denna bakgrund synes det enligt motionärerna mindre lämpligt med dagens ordning där JämO, HO och DO lyder under regeringen.

I motion 1998/99:A722 av Lars Lindblad m.fl. (m) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ombudsmannainstitutionen (yrkande 2). Enligt motionärerna bör regeringen ges till känna att samtliga ombudsmän bör lyda under riksdagen och inte som i dag, vad gäller DO, BO, JämO och HO, under regeringen.

Bakgrund

Riksdagens ombudsmän (JO) är en myndighet under riksdagen som utövar en del av riksdagens kontrollmakt. JO-ämbetet tillkom år 1809. JO:s verksamhet regleras allmänt i 12 kap. 6 och 8 §§ regeringsformen samt i 8 kap. 10 § riksdagsordningen. De mer detaljerade reglerna återfinns i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän. JO skall ha tillsyn över att de som utövar offentlig makt efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. JO:s tillsyn bedrivs genom prövning av klagomål från allmänheten samt genom inspektioner och andra undersökningar som JO finner påkallade.

Samtliga övriga myndigheter med ombudsmannafunktion – Konsumentombudsmannen (KO), Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Barnombudsmannen (BO), Handikappombudsmannen (HO) och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) – lyder under regeringen. Deras verksamhet regleras av en förordning med instruktion för respektive ombudsman. För KO:s del ingår motsvarande instruktion i förordningen (1995:868) med instruktion för Konsumentverket. KO är tillika generaldirektör för Konsumentverket.

JämO:s, DO:s, BO:s, HO:s och HomO:s verksamheter regleras i grundläggande hänseende i jämställdhetslagen (1991:433), lagen (1999:131) om Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, lagen (1993:335) om Barnombudsman, lagen (1994:749) om Handikappombudsmannen respektive lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning, till vilka förordningar med instruktion för respektive ombudsman är knutna.

JämO, DO, BO, HO och HomO utnämns av regeringen och är rapporteringsskyldiga till regeringen. Deras uppgift kan närmast sägas vara att implementera viss lagstiftning, genom t.ex. rådgivning och upplysningsverk-

samhet, och att främja utvecklingen på området, både nationellt och internationellt.

Utredningen mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning (SEDA) lämnade i betänkandet Förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning (SOU 1997:175) bl.a. förslag till en ny lag om diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning. Vidare föreslog utredningen, bl.a. mot bakgrund av att Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) hade en väl inarbetad organisation med relativt lång erfarenhet av diskrimineringsfrågor, att rådgivande och processförande funktioner enligt den nya lagen skulle omhändertas av DO.

I proposition 1997/98:180 behandlade regeringen utredningens betänkande och föreslog lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning och tillskapandet av ett nytt ombudsmannainstitut. Regeringen uttalade när det gällde förslaget om en ny ombudsman bl.a. följande:

Att det medför effektivitetsvinster om resurserna för liknande uppgifter samordnas är uppenbart. En sådan samordning mellan olika ombudsmannafunktioner kan emellertid inte ske utan att dess effekter på de olika funktionerna analyseras. Regeringen avser därför att under år 1999 ta initiativ till att ett sådant arbete påbörjas med inriktning att en sammanslagning skall ske av bl.a. dessa två ombudsmannainstitut till en gemensam myndighet. Till dess att resultatet av en sådan analys föreligger bör även den nu föreslagna ombudsmannen emellertid utgöra en egen myndighet. Dock bör redan nu en samordning ske så att den nya ombudsmannen samverkar med DO i fråga om bl.a. lokaler, telefonväxel m.m.

Genom regeringsbeslut i november 1997 bemyndigade regeringen chefen för Socialdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att se över och utvärdera Handikappombudsmannens verksamhet. Enligt direktiven (dir. 1997:131) skulle utredaren bl.a. kartlägga likheter och olikheter mellan Handikappombudsmannens verksamhet och den verksamhet som bedrivs av andra ombudsmän och om det finns några oklarheter i fördelningen av arbetsuppgifter och ansvarsområden mellan Handikappombudsmannen och andra ombudsmän.

Utredningen om översyn av handikappombudsmannen överlämnade i maj 1999 betänkandet Handikappombudsmannens framtida förutsättningar och arbetsuppgifter (SOU 1999:73). När det gäller en samordning av ombudsmännens arbete har utredaren uttalat bl.a.:

Jag har kartlagt likheter och olikheter mellan Handikappombudsmannens verksamhet och den som bedrivs av övriga ombudsmän. Mot den bakgrunden reser jag frågan om inte alla ombudsmän borde slås samman till ett gemensamt ombudsmannainstitut. Efter att ha analyserat denna fråga avvisar jag en sådan lösning, eftersom jag inte tror den skulle stärka ombudsmännens ställning. Jag vill däremot att samarbetet kan utvecklas genom en lokalmässig samordning. Jag förordar således ingen sammanslagning av de olika ombudsmännen. Däremot föreslås en geografisk samordning i gemensamma lokaler, vilket ökar möjligheterna till samarbete. Ombudsmännen kan själva ta ställning till om vissa administrativa funktioner kan samordnas.

I mars 1998 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av Barnombudsmannens verksamhet. Utredningen

fick enligt direktiven (dir. 1998:21) bl.a. i uppdrag att gå igenom och belysa hur den speciella karaktären av ombudsmannamyndighet påverkat BO:s arbete. Av särskild betydelse var därvid BO:s förmåga att agera självständigt i förhållande till regeringen samtidigt som BO är en myndighet underställd regeringen, en myndighet som har att följa sin instruktion, sitt regleringsbrev och de uppdrag regeringen ger den. Utredaren skulle enligt direktiven belysa de konflikter som denna situation skulle kunna innebära för myndigheten, och om det fanns några problem hur dessa i så fall skulle kunna lösas. Fler och fler medborgargrupper har fått sin egen ombudsman. Farhågor har framförts att detta riskerar att tunna ut ombudsmannafunktionen och göra den mindre verkningsfull. Den särskilde utredaren skulle därför enligt direktiven beskriva likheter och olikheter mellan BO:s roll och arbetsätt och andra statliga ombudsmäns. Om det finns överlappningar mellan BO:s och andra ombudsmäns roller och ansvarsområden skulle utredaren beskriva dessa.

Utredningen, som antog namnet BO-utredningen, överlämnade i maj 1999 betänkandet Barnombudsmannen – företrädare för barn och ungdomar (SOU 1999:65) till regeringen. När det gäller Barnombudsmannens självständighet skriver utredningen bl.a:

Ett viktigt kriterium för en ombudsman är självständighet både i förhållande till regeringen och till politiska partier, frivilligorganisationer och andra. Det är dock viktigt att framhålla att en statlig ombudsman aldrig kan bli helt fri. Lagen, liksom huvudmannens rätt att besluta om ombudsmannens budget, sätter vissa gränser för ombudsmannens arbete.

Enligt utredningens uppfattning finns det två sätt att öka ombudsmannens självständighet. Det ena är att Barnombudsmannen lyder under riksdagen på samma sätt som Justitieombudsmannen och det andra är att Barnombudsmannen förblir en myndighet under regeringen men ges så mycket självständighet som är möjligt med ett oförändrat huvudmannaskap.

Om man enbart ser till frågan om självständighet i förhållande till regeringen är självfallet det första alternativet att föredra. En sådan lösning skulle helt frikoppla Barnombudsmannen från regeringen, men väcker dock frågor av annat slag. Ett ändrat huvudmannaskap för Barnombudsmannen skulle innebära en avvikelse från den konstitutionella ansvarsfördelningen enligt regeringsformen. En annan fråga som uppkommer med ett förändrat huvudmannaskap är Barnombudsmannens självständighet i förhållande till riksdagen. En del av riksdagen eller riksdagen i dess helhet kan lika väl som en regering ha önskemål om och synpunkter på ombudsmannens verksamhet. För att uppnå önskad självständighet måste således denna garanteras oavsett om huvudmannen är riksdag eller regering. Genom att det praktiska genomförandet av barnkonventionens principer är öppet för olika politiska ställningstaganden kan Barnombudsmannen se sig nödsakad att hålla en lägre profil än som är möjligt som ett regeringsorgan.

Mot denna bakgrund anser utredningen att ett förändrat huvudmannaskap inte skulle innebära den förstärkning av Barnombudsmannen som eftersträvas. Regeringen bör därför även i fortsättningen vara huvudman för Barnombudsmannen. Självständigheten bör i stället ökas genom valet av författningsform och ökade möjligheter för Barnombudsmannen att själv bestämma sina arbetsuppgifter genom bland annat begränsningar i användandet av regleringsbrev som styrform.

Utredningen föreslår därför att Barnombudsmannens alla uppgifter tydligt bör framgå av lag och inte av instruktion. Det är alltså riksdagen som skall

bestämma mandatet och regeringen skall inte själv kunna ändra på ombudsmannens uppdrag.

Både betänkandet från Utredningen om översyn av handikappombudsmannen och betänkandet från BO-utredningen är för närvarande ute på remiss. Efter remisstiden, som går ut den 30 september 1999, kommer förslagen att beredas i Regeringskansliet.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat förslag i motioner om bl.a. förändringar av olika slag av ombudsmannafunktionen samt om tillskapande av en rättighetsombudsman (bet. 1992/93:KU2, 1995/96:KU5, 1996/97:KU24 och 1997/98:KU21). Utskottet har bl.a. framhållit den särställning som Riksdagens ombudsmän har. Enligt utskottet har det inte funnits anledning att ifrågasätta JO:s ställning och verksamhet. Utskottet har vidare uttalat att det kan finnas anledning att diskutera de ombudsmannaorgan som är underställda regeringen. Utskottet har i detta sammanhang uttalat sin förståelse för de farhågor som framförts om att ombudsmannafunktionen kan tunnas ut om alltför många olika ombudsmän inrättas och att alltför många specialiserade ombudsmän medför risk för att vissa grupper kan falla mellan de olika ombudsmännens verksamheter. Utskottet har också utgått från att regeringen är medveten om dessa synpunkter och fortlöpande prövar organisationen av den verksamhet som de regeringen underställda ombudsmännen bedriver.

Utskottets bedömning

Bland de offentliga ombudsmännen intar Riksdagens ombudsmän (JO) en särställning. JO-institutionen tillkom redan 1809 och har blivit en förebild för liknande granskningsorgan i andra länder.

JO kontrollerar enligt 12 kap. 6 § regeringsformen tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Tillsynsverksamheten utövas av fyra, av riksdagen för fyra år i sänder, valda ombudsmän: en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Det åligger ombudsmännen särskilt att övervaka efterlevnaden av regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och om iakttagande av medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. JO:s tillsyn omfattar bl.a. statliga och kommunala myndigheter, tjänstemän och andra befattningshavare vid dessa myndigheter samt annan som innehar tjänst eller uppdrag, varmed följer myndighetsutövning, såvitt avser denna myndighet. JO:s uppgift är således att i första hand vara en kontrollinstans gentemot myndigheterna. Ärenden kommer under prövning hos JO främst genom klagomål från allmänheten men även genom JO:s egna iakttagelser vid inspektioner hos domstolar och myndigheter eller i andra sammanhang.

Utskottet, som liksom tidigare vill betona den särställning som JO har, anser att det inte finns någon anledning att ifrågasätta JO:s ställning och uppgifter. Utskottet anser det inte heller vara lämpligt att föra samman JO med övriga ombudsmän till en gemensam institution och avstyrker därför motion K299 yrkande 2.

Konstitutionsutskottet har tidigare gjort bedömningen att det kunde finnas anledning att diskutera de ombudsmannaorgan som lyder under regeringen. Utskottet har uttalat att det haft förståelse för de farhågor som framförts om att ombudsmannafunktionen kan tunnna ut om alltför många olika ombudsmän inrättas och att alltför många specialiserade ombudsmän medför risk att vissa grupper kan falla mellan de olika ombudsmännens verksamheter. Utskottet har utgått från att regeringen är medveten om dessa synpunkter och fortlöpande prövar organisationen av den verksamhet som de regeringen underställde ombudsmännen bedriver.

Utskottet anser att frågorna om ombudsmännen organisatoriskt bör samlas under riksdagen eller samordnas på annat sätt är principiellt viktiga. Betänkandena från *dels* Utredningen om översyn av handikappombudsmannen, *dels* BO-utredningen remissbehandlas för närvarande. Därefter kommer förslagen att beredas i Regeringskansliet. Utskottet anser med hänsyn härtill att resultatet av detta arbete inte bör föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna K205, K288, K299 yrkande 1, K318, K336 yrkandena 2 och 3 samt A722 yrkande 2.

I motion K209 framförs förslag om att inrätta en ombudsman dit personer och organisationer som drabbats negativt av EU-beslut kan vända sig samt att staten skall betala ut ersättning till personer som lidit ekonomisk skada till följd av EU-beslut och att medel till detta dras in från Sveriges medlemsavgift till EU.

De möjligheter som i dag finns att vända sig till JO och JK om någon anser att t.ex. en myndighet handlat fel är enligt utskottets bedömning tillfyllest även när en svensk myndighets beslut är en följd av EU-bestämmelser. Utskottet avstyrker därför motion K209.

Justitiekanslerns roll

Motionen

I motion 1998/99:K271 av Ingvar Svensson m.fl. hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning för att skapa en klar rollfördelning mellan de olika uppgifter som i dag ingår i Justitiekanslerns uppdrag. Justitiekanslern (JK) är dels regeringens advokat och utredare av olika företeelser inom den statliga förvaltningen, dels åklagare som beslutar om åtal mot domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten, dessutom också åklagare i vissa mål enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Dessa dubbla roller är enligt motionärerna diskutabla. I en framtida situation kan konflikter uppstå genom denna rolldelning inom samma ämbete. En förändring och uppdelning av JK:s befogenheter bör enligt motionärerna därför genomföras efter en noggrann analys.

Bakgrund

Justitiekanslern (JK) lyder enligt 11 kap. 6 § regeringsformen (RF) under regeringen.

JK har enligt lagen (1975:1339) tillsyn över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. JK får enligt lagens 5 § som särskild åklagare väcka åtal mot befattningshavare som har begått brottslig gärning genom att åsidosätta vad som åligger honom i tjänsten eller uppdraget. JK kan enligt 12 kap. 8 § RF väcka åtal för brott i utövningen av tjänst som ledamot av Högsta domstolen eller Regeringsrätten. JK:s tillsyn omfattar dock inte regeringen eller statsråd, eller riksdagens myndigheter eller anställda och uppdragstagare vid riksdagens myndigheter.

Enligt 1 § förordningen (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern är JK regeringens högste ombudsman. Det åligger JK, enligt 2 §, att under regeringen bevaka statens rätt. I mål som rör statens rätt skall han, om det inte ankommer på någon annan myndighet, föra eller låta föra statens talan. JK skall tillhandagå regeringen med råd och utredningar i juridiska angelägenheter.

Det åligger JK att vaka över tryckfriheten och yttrandefriheten enligt bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Konstitutionsutskottet behandlade i betänkande 1989/90:KU15 fyra motioner vari begärdes en översyn av Justitiekanslersämbetet. Utskottet anförde följande:

JK-utredningen genomförde under mitten av 1970-talet en genomgripande översyn av JK-ämbetet. Utredningen uppmärksammade det spänningsförhållande som råder mellan JK:s tillsynsfunktion och uppgiften att bevaka statens ekonomiska intressen. Bl.a. för att undanröja detta spänningsförhållande föreslogs att uppgiften att ta till vara statens intressen i tvister skulle läggas hos en nyinrättad myndighet benämnd statsadvokaten.

I samtliga motioner påkallas en översyn av JK-ämbetet. Utskottet som i sammanhanget vill erinra om att upprepade översyner av JO-institutionen företagits under senare år anser att tiden nu är inne för en ny översyn av JK-ämbetet. En sådan översyn, som bör ske i den form regeringen finner lämplig, bör särskilt vara inriktad på de konflikter som kan uppkomma mellan JK:s olika arbetsuppgifter och även innefatta överväganden rörande en renodling av verksamheten. Vad utskottet anför bör ges regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottet.

Regeringen tillsatte i december 1991 en särskild utredare med uppdrag att se över Justitiekanslerns arbetsuppgifter m.m.

Utredningen som antog namnet 1991 års JK-utredning lämnade i april 1993 sitt betänkande, Justitiekanslern, En översyn av JK:s arbetsuppgifter m.m. (SOU 1993:37). När det gäller frågan om "konfliktsituationer" anförde utredningen bl.a:

För JK:s verksamhet i dess helhet gäller – liksom för alla andra förvaltningsmyndigheter – regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet (1 kap. 9 § RF). Ett strikt iakttagande av detta överordnade krav även när JK skall bevaka i och för sig motstående intressen utesluter konflikter i egentlig mening. Erfarenheten visar emellertid att – i brist på en mera inträngande analys – föreställningar uppkommer att JK inte alltid samtidigt kan fullgöra uppgifter inom olika ansvarsområden. Sådana föreställningar kan dessvärre skada

JK:s anseende och i ett vidare perspektiv inverka menligt på hans funktion. Det är oftast när JK:s tillsynsuppgift är inblandad som denna komplikation uppträder. Som en i och för sig olustig eftergift åt i själva verket ogrundade misstankar föreslår utredningen att JK generellt skall kunna underlåta att fullgöra en tillsynsuppgift om den kan uppfattas som svårförenlig med en annan uppgift som åvilar honom.

Utredningens betänkande föranledde inte några åtgärder från regeringens sida.

Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter har i ett beslut den 6 juli 1998, Application No. 18781/91 Roy E. Gasper ./ Sverige, avvisat Gaspers klagomål. Kommissionen fann samtliga klagomål uppenbart ogrundade. Gasper hade inför kommissionen anfört bl.a. att de domstolar som hade prövat hans skadeståndstalan mot svenska staten inte uppfyllde kravet på oavhängighet och opartiskhet enligt artikel 6 i Europakonventionen. Skälet härtill var enligt Gasper att staten företrädde i processen av Justitiekanslern som tidigare hade avslagit hans begäran om skadestånd och som utövar tillsyn över domstolar och domarna. Kommissionen erinrar i sitt beslut om de bestämmelser i den svenska grundlagen som är avsedda att garantera domstolarnas samt Justitiekanslerns och andra förvaltningsmyndigheters självständighet och opartiskhet. Kommissionen konstaterar bl.a. att Justitiekanslern inte får lägga sig i domstolarnas dömande verksamhet och att domarna inte behöver befara att de skall åtalas av Justitiekanslern till följd av att de har avgjort ett fall till statens nackdel samt att de inte behöver befara att bli avsatta. Kommissionen finner att enbart den omständigheten att Justitiekanslern har den dubbla uppgiften att bevaka statens rätt och att utöva tillsyn över domstolarna och domarna inte i sig kan anses ge upphov till berättigade farhågor angående domstolarnas oavhängighet och opartiskhet.

Utskottets bedömning

Enligt 1 kap 9 § regeringsformen skall domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet. Utskottet anser inte att Justitiekanslerns olika uppgifter medför att det finns anledning att befara att dessa inte utförs med iakttagande av saklighet och opartiskhet. Utskottet är inte heller berett att föreslå en utredning med uppgift att bl.a. analysera Justitiekanslerns olika befogenheter. Utskottet avstyrker därför motionen.

Alkoholfri representation

Motionerna

I motion 1998/99:K278 av Fanny Rizell och Tuve Skånberg (kd) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en policy för alkoholfri representation för statlig förvaltning och för riksdagen. Enligt motionärerna finns det bland allmänheten en irritation över att politiker, på det som faktiskt är deras arbetstid, dricker alkohol på skatte-

betalarnas bekostnad. Bruket av offentliga medel i form av statlig och kommunal representation med alkohol har därför med rätta kritiserats. Alkoholkonsumtion är i dag inte accepterad på någon arbetsplats, och bör naturligtvis inte vara det i stat och kommun heller. Motionärerna föreslår en policy där all representation under arbetstid är helt alkoholfri, och representation vid övriga tillfällen är spritfri.

I motion 1998/99:K329 av Eva Zetterberg m.fl. (v) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om alkoholfri representation. Missbruket av alkohol är ett av de största samhällsproblemen i Sverige. Riksdagen bör enligt motionärerna vara en föregångare i det offentliga livet med att införa alkoholfri representation i alla de sammanhang där riksdagen står som värd. Riksdagen bör också rekommendera statliga och kommunala bolag, myndigheter och förvaltningar att helt avstå från eller kraftigt minska tillgången på alkohol vid representation.

I motion 1998/99:So306 av Thomas Julin m.fl. (mp) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna dels vad i motionen anförts om att all representation i riksdagen och den statliga förvaltningen skall vara alkoholfri (yrkande 12), dels, i den händelse föregående yrkande faller, att representation under arbetstid skall vara alkoholfri (yrkande 13). Arbetslivet är ett område som enligt motionärerna bör vara alkoholfritt. Det finns säkert en bred uppslutning bland allmänheten att statliga och kommunala medel inte skall användas för alkoholköp. Detta är ett viktigt skäl för en alkoholfri offentlig representation, men det viktigaste är att det är ett konkret sätt för stat, landsting och kommun att visa solidaritet med dem som har eller riskerar att få alkoholproblem. Som ett första steg och som ett föredöme för övrig offentlig verksamhet bör därför all representation i riksdagen och den statliga förvaltningen vara alkoholfri. Är det ett för stort steg föreslår motionärerna att åtminstone representation under arbetstid skall vara alkoholfri.

Bakgrund

Socialutskottet har avstyrkt motioner med krav på att all offentlig representation skall vara alkoholfri (bet. 1990/91:SoU23). Socialutskottets uppfattning var att stat och kommun bör visa återhållsamhet med alkoholserving vid offentlig representation. Utskottet utgick från att så skedde utan att riksdagen tog något initiativ i saken, varför motionerna avstyrktes. I betänkande 1995/96:SoU3 fann utskottet ingen anledning att frångå riksdagens tidigare ställningstagande.

Även konstitutionsutskottet har tidigare behandlat motioner med yrkanden om alkoholfri representation. Utskottet har i likhet med socialutskottet inte funnit anledning att frångå riksdagens ställningstagande (betänkandena 1992/93:KU3, 1992/93:KU18, 1994/95:KU12, 1995/96:KU5, 1996/97:KU24 och 1997/98:KU21). Riksdagen följde utskotten.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller uppfattningen att stat och kommun bör visa återhållsamhet med alkoholserving vid offentlig representation och utgår från att så

sker utan att riksdagen tar något initiativ i saken. Utskottet avstyrker därför motionerna.

Medborgarkontor

Motionen

I motion 1998/99:K305 av Lars Wegendal m.fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktivt påskynda processen att inrätta medborgarkontor i varje kommun. Ur medborgarnas synvinkel måste det på alla sätt vara en fördel att möta en samlad offentlig service i ett medborgarkontor. Med teknikens hjälp borde man även kunna utveckla tanken så att även medborgarna i mindre kommuner, och framför allt i dessa kommuners glesbygd, kan få del av den offentliga servicen. I glesbygdsskolorna skulle biblioteken kunna få en central roll som lokala medborgarkontor. Regeringen bör enligt motionärerna uppta konkreta överläggningar med de statliga verken och företrädare för kommunerna med mål att ett medborgarkontor inrättas i varje kommun.

Bakgrund

Lagen (1994:686) om försöksverksamhet med medborgarkontor trädde i kraft den 1 juli 1994 (prop. 1993/94:187, bet. 1993/94:KU39, rskr. 1993/94:392). Ett medborgarkontor har beskrivits som en inrättning – en plats för offentlig verksamhet – där lokala förvaltningsmyndigheter samverkar för att ge service till medborgarna. En grundläggande tanke med medborgarkontor är att de skall kunna organiseras utifrån de lokala behov som kan finnas.

Med stöd av försökslagen kunde en kommun träffa avtal, s.k. samverkansavtal, med en statlig myndighet, en allmän försäkringskassa eller ett landsting om att åt dessa utföra sådana förvaltningsuppgifter som inte innebär myndighetsutövning. Samtidigt fick kommunen en befogenhet att lämna kommunen ett sådant uppdrag.

De uppgifter som kunde bli aktuella genom ett samverkansavtal var service och rådgivning av enklare och mer rutinbetonat slag, allt från att ge information eller tillhandahålla blanketter, broschyrer och annat material till att ge enklare råd samt att vara behjälplig vid ifyllandet av ansökningar.

Ett samverkansavtal måste vara skriftligt och ha godkänts av regeringen.

I proposition 1996/97:90 föreslog regeringen en lag om försöksverksamhet med samtjänst vid medborgarkontor. Syftet med försöksverksamheten var att få ytterligare kunskaper om och erfarenheter av hur ett organiserat samarbete över myndighetsgränser kunde utformas. Utvidgningen innebar att statliga myndigheter, en allmän försäkringskassa, ett landsting eller en kommun inom ramen för ett samverkansavtal skulle få använda varandras personal till att utföra enklare förvaltningsuppgifter som innefattar myndighetsutövning eller som kräver tillgång till personregister.

Regeringen understryker i propositionen att verksamheten har karaktär av försök och att försöksverksamhet ingår som ett betydelsefullt moment i ut-

redningsmetodik. Det handlar enligt regeringen om att vinna erfarenheter i praktisk verksamhet för att efter utvärdering komma fram till en permanent ordning. Regeringen betonade utvärderingens betydelse och framhöll att en arbetsgrupp tillsatts i Inrikesdepartementet för att följa och stödja arbetet med att utveckla medborgarkontor och andra former av kontakter mellan medborgarna och offentliga organ.

Konstitutionsutskottet tillstyrkte i betänkande 1996/97:KU9 regeringens förslag till lag om försöksverksamhet med samttjänst vid medborgarkontor. Lagen trädde i kraft den 1 juli 1997 och gäller till utgången av juli 2002.

Arbetsgruppen för att följa och stödja utvecklingsarbetet med medborgarkontor och andra kontakter mellan medborgare och myndigheter avlämnade i maj 1999 rapporten Medborgarkontor i utveckling (Ds 1999:26). I rapporten redovisar arbetsgruppen bakgrund, nuläge och möjligheter till en fortsatt utveckling av medborgarkontor och andra former av kontakter mellan medborgare och myndigheter. Av de undersökningar som arbetsgruppen har genomfört framgår att det i dag finns ett hundratal medborgarkontor i en fjärdedel av landets kommuner. Därtill kommer att frågan utreds i många kommuner. Sammanlagt har ca 40 procent av kommunerna tagit upp frågan om att inrätta medborgarkontor. Arbetsgruppens bedömning är att konceptet ”medborgarkontor” nu har blivit så etablerat i medborgarnas och myndigheternas medvetande att utvecklingsarbetet bör kunna gå in i en fördjupningsfas. Arbetsgruppen föreslår bl.a. att medborgare och företag i det enskilda ärendet bara skall behöva ta kontakt med en myndighet, att det i varje kommun eller centralort bör finnas någon form av lokal kontakt- eller servicepunkt som är lätt att nå per telefon eller genom besök, att dessa kontakt- och servicepunkter skall kunna ge en bred information om service som tillhandahålls inte bara av kommunen utan också av försäkringskassan samt av statliga och landstingskommunala organ samt att länsstyrelserna ges en aktiv roll och att de medverkar till en samordnad service vid medborgarkontoren för att få till stånd en bättre tvärspektoriell serviceplanering mellan statliga och kommunala verksamheter. Arbetsgruppens bedömning när det gäller tillämpningen av samttjänsttjänst är att dagens lagstiftning är alltför begränsad. Om integrerade medborgarkontor skall kunna skapas med reella uppgifter fordras att ökade rättsliga möjligheter öppnas för detta. Arbetsgruppen föreslår därför att möjligheterna att lägga nya uppgifter på medborgarkontor bör vidgas väsentligt. Arbetsgruppen föreslår att utredningsuppdraget bör förlängas till halvårsskiftet 2002 då försöksverksamheten upphör.

Enligt vad utskottet inhämtat från Justitiedepartementet har rapporten skickats till bl.a. samtliga kommuner samt vissa myndigheter som har möjlighet att fram till den 1 november 1999 lämna synpunkter på rapporten.

Utskottets bedömning

Försöksverksamheten med samttjänst vid medborgarkontor kommer att pågå till utgången av juli 2002. Arbetsgruppen för att följa och stödja utvecklingsarbetet med medborgarkontor avlämnade i maj i år sin rapport Medborgarkontor i utveckling. Rapporten har remitterats till bl.a. samtliga kommuner

för synpunkter. Utskottet anser inte att resultatet av försöksverksamheten eller arbetsgruppens uppföljning skall föregripas och avstyrker därför motionen.

Förvaltningsmyndigheternas service

Motionerna

I motion 1998/99:K304 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av en s.k. dröjsmålstalan. I en rättsstat är det enligt motionärerna viktigt att medel står till buds som garanterar den enskilde medborgarens rätt till en säker och snabb handläggning av ett ärende. En förstärkning av den enskildes ställning gentemot den offentliga förvaltningen föreslås därför genom införandet av en s.k. dröjsmålstalan. En sådan talan ger den enskilde en möjlighet att i domstol få prövat om ett förvaltningsärende onödigt uppehålls hos den myndighet som har att fatta beslut i ärendet. Fri- och rättighetskommittén presenterade 1994 i ett betänkande, Domstolsprövning av förvaltningsärenden (SOU 1994:117), ett förslag vad gäller dröjsmålstalan. Enligt motionärerna bör dröjsmålstalan införas enligt utredningens förslag.

I motion 1998/99:N326 av Per Westerberg och Göran Hägglund (m, kd) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om försöksverksamhet med punktlighetsmål i myndighetsutövningen i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 18). Många företag tvingas enligt motionärerna vänta länge på att få ärenden avgjorda hos offentliga myndigheter. Det är ofta svårt att få besked om hur lång tid handläggningen beräknas ta och väntan i ovisshet upplevs svårare än när tiden är utmätt. Att sätta upp punktlighetsmål för handläggningen kan emellertid vara ett sätt att skapa medvetenhet om orsakerna till fördröjningar i handläggningen. Ett sätt att skapa ökad tydlighet kan enligt motionärerna vara att den myndighet som inte klarar sitt punktlighetsmål reducerar avgiften för den sökande. Ett tiotal myndigheter bör under ett års tid ges i uppdrag att arbeta med punktlighetsmål, varefter verksamheten bör utvärderas. Utvärderingen bör särskilt analysera om förvaltningslagens bestämmelser kan kompletteras med krav om punktlig handläggning.

I motion 1998/99:So314 av Lennart Daléus m.fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i förvaltningslagen att medborgarna får ett korrekt bemötande (yrkande 11). Behovet av ett värdigt bemötande av medborgarna gäller alla myndigheter som t.ex. försäkringskassor, arbetsförmedlingar och taxeringsmyndigheter där inte minst arbetslösa och invandrare ofta känner sig kränkta. I förvaltningslagen finns angivet vilka rättigheter medborgarna har i fråga om att ta del av handlingar, information m.m. Det motionärerna saknar i detta sammanhang är riktlinjer för bemötande av medborgarna. I förvaltningslagen bör införas ett tillägg angående bemötandefrågor. Detta bör ges regeringen till känna.

I motion 1998/99:Ju709 av Barbro Westerholm m.fl. (fp) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om homokompetens hos nyckelgrupper i offentlig sektor (yrkande 12). Kunskap och insikt om homosexualitet och homosexuellas livsvillkor är homokompe-

tens. Sådan kompetens finns hos enstaka anställda i offentlig sektor. Homo-kompetensen behöver enligt motionärerna höjas, särskilt hos vissa nyckel-grupper inom den offentliga sektorn. Det gäller främst rättsväsendet, utbildningsväsendet och hälso- och sjukvården.

Bakgrund

Enligt 1 kap. 2 § regeringsformen (RF) skall den offentliga makten utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Enligt 1 kap. 9 § RF skall domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet.

Enligt 4 § förvaltningslagen (FL) skall varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpens skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda skall besvaras så snart som möjligt.

Varje ärende där någon enskild är part skall, enligt 7 § FL, handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Vid handläggningen skall myndigheten beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om sådana behövs. Myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra.

Riksdagens ombudsmän (JO) skall enligt 12 kap. 4 § regeringsformen utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar.

Av justitieombudsmännens ämbetsberättelser framgår att JO i sin verksamhet i förekommande fall framför kritik mot olika myndigheter för långsam handläggning av särskilda ärenden.

Justitiekanslern (JK) har enligt lagen (1975:1339) tillsyn över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. Enligt 9 § förordningen (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern skall JK granska de ärendeförteckningar som myndigheterna lämnar JK enligt särskilda föreskrifter.

Enligt 30 § verksförordningen (1995:1322) skall en myndighet senast den 1 mars varje år lämna JK en förteckning över de ärenden som kommit in till myndigheten före den 1 juli föregående år men som inte avgjorts vid årets utgång.

I december 1991 tillsatte regeringen en kommitté med uppdrag att utreda frågan om grundlagsskydd för äganderätten m.m. samt frågan om vidgade möjligheter till domstolskontroll. Kommittén, som antog namnet Fri- och rättighetskommittén, avlämnade i augusti 1994 slutbetänkandet Domstolsprövning av förvaltningsärenden (SOU 1994:117). Kommittén föreslog bl.a. att en generell möjlighet till talan mot den offentliga förvaltningens underlå-

tenhet att avgöra ärenden borde införas i svensk rätt. Detta var enligt kommittén av vikt för att den svenska rättsordningen väl skall ansluta sig till den europeiska standarden vad gäller domstolsprövning av förvaltningsärenden. Det innebär också en förstärkning av den enskildes rättsskydd gentemot förvaltningen. Den enskilde är nämligen enligt kommittén ofta tvungen att invänta ett tillstånd från det offentliga för att kunna sätta igång med näringsverksamhet, byggnation eller andra projekt. En långsam behandling i förvaltningsorganen kan skapa inte bara en otrygghet för den enskilde utan även ekonomiska förluster då investeringar och andra projekteringar kan vara svåra att planera. Detta talar enligt kommittén för att den enskilde bör vara tillförsäkrad att ärendehandläggningen inte drar ut på tiden genom en möjlighet att föra talan mot dröjsmål hos en myndighet.

I proposition 1995/96:133 Några frågor om rättsprövning m.m. övervägde regeringen om det i svensk rätt borde införas en generell möjlighet till s.k. dröjsmålstalan i förvaltningsärenden som avser myndighetsutövning mot enskild. Av de remissinstanser som yttrat sig över Fri- och rättighetskommitténs förslag avstyrkte de flesta kommitténs förslag. Regeringen gjorde bl.a. följande bedömning:

En grundläggande förutsättning för att införa en rätt till dröjsmålstalan är att det verkligen finns ett behov av ett sådant institut. Såsom flera av remissinstanserna har påpekat, har vi i Sverige medel mot långsam handläggning, främst genom JO:s och JK:s tillsynsverksamhet. Kommitténs redogörelse för vissa tillsynsärenden hos JO, JK och konstitutionsutskottet visar i och för sig att det ibland förekommer oacceptabelt långa handläggningstider hos förvaltningsmyndigheterna och även hos regeringen. Därav kan man dock inte dra den slutsatsen att långsam ärendehandläggning är ett omfattande problem. I de fall långa handläggningstider förekommer är det inte klarlagt vad detta i allmänhet beror på. Är hög arbetsbelastning hos myndigheterna huvudorsaken, är det tveksamt om handläggningstiderna totalt sett blir kortare, om det ges en rätt till dröjsmålstalan. Det skulle tvärtom kunna resultera i längre handläggningstider både hos förvaltningsmyndigheterna och hos de länsrätter som skall pröva dröjsmålstalan. Det kan inte heller uteslutas att bestämda handläggningstider och en rätt till dröjsmålstalan skulle kunna få en negativ inverkan på noggrannheten i ärendehandläggningen. Det är även osäkert vilka kostnadseffekter ett införande av en generell rätt till dröjsmålstalan skulle få.

Med hänsyn till det negativa remissutfallet och mot bakgrund av det anförda anser regeringen att kommitténs förslag om dröjsmålstalan inte bör genomföras.

I proposition 1997/98:136 Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst lade regeringen fram riktlinjer för regeringens fortsatta arbete med att utveckla den statliga förvaltningen. Regeringens mål är enligt propositionen att den svenska statsförvaltningen, med höga krav på rättssäkerhet, effektivitet och demokrati, skall vara tillgänglig och tillmötesgående och därigenom vinna medborgarnas fulla förtroende. Statsförvaltningen skall ge näringslivet goda arbets- och tillväxtförhållanden samt vara framgångsrik och respekterad i det internationella samarbetet. I propositionen angav regeringen fyra riktlinjer för de kommande årens utvecklingsverksamhet: 1. Den statliga verksamheten skall renodlas genom fortsatta omstruktureringar och omprövningar av det

offentliga åtagandet, 2. kompetens och kvalitet skall utvecklas, varvid det statliga kommittéväsendet särskilt uppmärksammas, 3. resultatstyrningen skall vidareutvecklas, bl.a. genom uppföljning av produktivitet utvecklingen i statsförvaltningen, som årligen redovisas för riksdagen, och 4. informationsförsörjningen skall effektiviseras, vilket bl.a. skall ta sig uttrycket att samhällets basinformation (grunddata) görs tillgänglig till rimliga kostnader och likvärdiga villkor för alla.

Inom ramen för kvalitetsarbetet inrättade regeringen en särskild myndighet, Statens kvalitets- och kompetensråd. Myndighetens verksamhet startade den 1 januari 1999 och är enligt förordningen (1998:1647) med instruktion för Statens kvalitets- och kompetensråd en central förvaltningsmyndighet med uppgift att i medborgarnas intresse stödja och stimulera arbetet med kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning inom den statliga förvaltningen. Rådet skall stödja myndigheterna att utöva sitt ansvar för kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning.

Konstitutionsutskottet behandlade regeringens förslag samt motioner som väckts bl.a. med anledning av propositionen i betänkande 1997/98:KU31.

Med anledning av en motion i vilken det föreslogs att det i förvaltningslagen borde införas riktlinjer beträffande myndigheternas bemötande av medborgarna anförde utskottet att det enligt utskottets mening torde vara mer effektivt att inom förvaltningen motverka felaktigt bemötande av allmänheten genom utbildningsinsatser och andra liknande åtgärder än genom att göra ändringar i förvaltningslagen. Utskottet avstyrkte motionen.

Utskottets bedömning

Enligt utskottet har det inte visat sig föreligga ett generellt behov av att införa en rätt till dröjsmålstalan eller ett system med punktlighetsmål vid myndighetsutövning. I de fall det ändå förekommer långsam handläggning finns, enligt utskottet, möjligheten att JO eller JK i sin tillsynsverksamhet granskar denna. Utskottet avstyrker motionerna K304 och N326 yrkande 18.

Utskottet anser att det är viktigt att medborgarna får ett korrekt bemötande i sina kontakter med bl.a. myndigheter. Utskottet har tidigare behandlat en motion i vilken det föreslogs att det i förvaltningslagen skulle införas riktlinjer beträffande myndigheternas bemötande av medborgarna. Utskottet gjorde då den bedömningen att det torde vara mer effektivt att inom förvaltningen motverka felaktigt bemötande av allmänheten genom utbildningsinsatser och andra liknande åtgärder än genom att göra ändringar i förvaltningslagen. Utskottet som vidhåller denna bedömning avstyrker motion So314 yrkande 11.

Regeringen lade i propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst fram riktlinjer för regeringens fortsatta arbete med att utveckla den statliga förvaltningen. Regeringen angav fyra riktlinjer för de kommande årens utvecklingsverksamhet, bl.a. skall kompetens och kvalitet utvecklas. Inom ramen för kvalitetsarbetet inrättade regeringen en särskild myndighet, Statens kvalitets- och kompetensråd, som skall vara central förvaltningsmyndighet med uppgift att i medborgarnas intresse stödja och stimulera arbetet med

kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning inom den statliga förvaltningen. Rådet, som startade sin verksamhet i januari i år, skall stödja och stimulera myndigheterna i deras arbete med kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning. Utskottet som utgår från att myndigheterna prioriterar utbildnings- och fortbildningsinsatser utifrån respektive myndighets behov avstyrker motion Ju709 yrkande 12.

Länsdemokrati

Motionen

I motion 1998/99:K309 av Agne Hansson (c) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återföring av besluten över de statliga sektororganens organisation och lokalisering till länsmyndigheter (yrkande 1), om en länsdemokratireform (yrkande 2) och om en omstrukturering av den statliga sektorsorganisationen (yrkande 3). Den regionalisering som pågår inom flera sektorsorgan håller enligt motionären på att tömma stora delar av landet på kompetens och service. Länen håller på att suddas ut. Lokaliseringar av huvudkontor flyttas från många länsresidens. Besluten som angår länsmedborgarna fjärras från dem och flyttas utanför länets gränser till avlägsna tjänsterum. Närhet till service försvinner. Kompetens och arbetstillfällen går förlorade. Den länsdemokratireform som startats och där försöksverksamhet pågår är mot denna bakgrund ytterst angelägen. Försöksverksamheten innebär att mer av länets egna angelägenheter läggs direkt under länsmedborgarens eget inflytande och kontroll i regionparlamentet. De nya regionparlamenten kan i framtiden bli de organ på länsnivå där verksamheten i länen kan samordnas. All statlig verksamhet bör samordnas och förankras på länsnivå. Samtliga statliga sektorsorgans regionala organisation bör upphöra, struktureras om, bantas och läggas in under de nuvarande länsstyrelserna. När länsdemokratien införts bör det vara generell regel. Regeringen bör närmare utreda en sådan organisationsmodell och återkomma till riksdagen med förslag i linje med vad som sägs i motionen.

I motion 1998/99:N338 av Camilla Dahlin-Andersson m.fl. (fp) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regionalt självstyre (yrkande 9). Den nuvarande arbetsfördelningen mellan länsstyrelse och landsting är på flera områden otydlig och svårbegriplig för medborgarna. Ett vidgat regionalt självstyre innebär att folkvalda organ får ett ökat direkt inflytande. Möjligheterna till granskning och öppen debatt stärks genom det regionala parlamentariska arbetet. Medborgarna får genom detta ökad insyn, bättre möjligheter att utkräva politiskt ansvar och därmed ökad makt. Regeringen borde besluta föreslå försöksverksamhet med vidgat regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län.

Bakgrund

En parlamentarisk kommitté, Regionberedningen, lämnade i mars 1995 sitt betänkande Regional framtid (SOU 1995:27). Beredningen föreslog bl.a. att det regionala utvecklingsansvaret skulle föras över från länsstyrelserna till

landstingen. I den efterföljande propositionen (prop. 1996/97:36) Den regionala samhällsorganisationen föreslog regeringen en försöksverksamhet i Kalmar, Gotlands, Skåne och Jämtlands län med syfte att utveckla former för en bättre demokratisk förankring av det regionala utvecklingsarbetet. Riksdagen antog förslaget (bet. 1996/97:KU4). Försöksverksamheten skall pågå till utgången av år 2002.

Enligt lagen (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning, som trädde i kraft den 1 juli 1997, förs ansvaret för det sektorsövergripande arbetet med att utarbeta en strategi för länets långsiktiga utveckling från länsstyrelsen till ett regionalt självstyrelseorgan. Även vissa andra statliga uppgifter, som användningen av vissa regionalpolitiska medel och andra utvecklingsmedel samt beslut om en långsiktig plan för den regionala transportstrukturen och fördelningen av statsbidrag till regionala kulturinstitutioner, överförs till självstyrelseorganet. I Kalmar län och Skåne län utgörs självstyrelseorganet av regionförbund, i vilka samtliga kommuner och landsting skall vara medlemmar. I Skåne gällde detta endast till utgången av år 1998, varefter det nybildade landstinget övertog ansvaret. I Gotlands län ansvarar Gotlands kommun för det regionala självstyrelseorganets uppgifter. I enlighet med förslag i proposition 1996/97:108 skall en försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning inledas från den 1 januari 1999 även i det nya Västra Götalands län som bildats den 1 januari 1998.

Regeringen tillsatte våren 1997 en kommitté med uppgift att följa upp och utvärdera försöksverksamheten (dir. 1997:80). Kommittén, som antagit namnet Parlamentariska regionkommittén (PARK), skall redovisa sina överväganden och förslag senast den 1 oktober 2000. I den del av uppdraget som avser generella överväganden om den statliga länsförvaltningens struktur och uppgifter skall en delredovisning ske den 1 oktober 1998. I detta sammanhang skall kommittén enligt direktiven särskilt uppmärksamma de problem, inte minst för länsstyrelserna, som följer av att det inom förvaltningen finns ett stort antal regionala indelningar, vilket bl.a. påverkat möjligheterna att samordna och samutnyttja statliga resurser. Kommittén bör också överväga hur samverkan mellan länsstyrelsen och andra statliga myndigheter bör utvecklas. Kommittén skall även utforma vissa förslag om den statliga länsförvaltningens framtida struktur och uppgifter.

Den parlamentariska regionkommittén har i ett delbetänkande, Regional frihet och statligt ansvar – en principdiskussion (SOU 1998:166), bl.a. behandlat vissa generella problemställningar som enligt kommittén kan vara av betydelse för den framtida statliga regionala förvaltningen. Syftet är att genom en principiell diskussion om de för kommittén centrala frågeställningarna skapa en plattform för kommande ställningstaganden.

Den statliga regionala förvaltningsstrukturen har också uppmärksammats i den förvaltningspolitiska kommissionens slutbetänkande (SOU 1997:57).

Konstitutionsutskottet behandlade i betänkande 1997/98:KU4 några motioner med förslag till åtgärder som i olika avseenden var ägnade att stärka demokratin på den regionala nivån. Utskottet hänvisade till att det fram till år 2002 pågår en försöksverksamhet i tre län med en sådan inriktning som förespråkades i motionerna, samt att ett fjärde län, Västra Götalands län,

skulle komma att inlemmas i försöksverksamheten. Med hänvisning till detta samt till att regeringen också tillsatt en parlamentarisk kommitté med uppgift att utvärdera denna försöksverksamhet avstyrkte utskottet motionerna.

Utskottet behandlade i betänkande 1997/98:KU21 ett antal motioner som tog upp frågan om de statliga myndigheternas regionala organisation i olika hänseenden. Utskottet konstaterade att de frågor som aktualiserades i motionerna var föremål för beredning inom Regeringskansliet med utgångspunkt i den förvaltningspolitiska kommissionens överväganden samt att frågorna dessutom var föremål för utredning inom PARK som har till uppgift att bl.a. lämna förslag om den framtida regionala organisationen och uppgiftsfördelningen mellan statliga och kommunala myndigheter. Mot denna bakgrund var utskottet inte berett att ta något initiativ av det slag som förespråkats i motionerna som därför avstyrktes.

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare avstyrkt motioner liknande de nu aktuella med hänvisning till bl.a. det uppdrag som PARK fått. Kommittén skall redovisa sina överväganden och förslag senast den 1 oktober 2000. Utskottet vill inte föregripa resultatet av kommitténs arbete och avstyrker därför motionerna.

Information från myndigheter

Motionen

I motion 1998/99:T803 av Gudrun Schyman m.fl. (v) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en utredning som skall se över hur man gradvis kan lösgöra information fritt och utan kostnad över nätet (yrkande 2). Svensk demokrati står enligt motionärerna inför stora problem. En ökad genomlysning av vad riksdag, regering, statliga verk och kommuner egentligen sysslar med skulle med all säkerhet bidra till att återställa allmänhetens, och inte minst skolelevers, förtroende för de politiska institutionerna. En utredning bör enligt motionärerna se över hur man gradvis kan lösgöra mer information fritt och utan kostnad över Internet. Glädjande nog, enligt motionärerna, är riksdagens egen informationssatsning ett föredöme.

Bakgrund

I regeringens skrivelse 1997/98:19 Utvecklingen i informationssamhället framhålls att Sverige är ett av världens ledande och mest utvecklade länder vad gäller såväl tillgången till som användningen av avancerad informations- och kommunikationsteknik. Förutom väl utbyggda nät för tele- och datakommunikation växer också användningen av Internet mycket snabbt. Under de senaste åren har informationsspridningen från svenska offentliga databaser ökat snabbt. Denna spridning sker bl.a. genom den s.k. webben. Webben (World Wide Web, www) är ett informationssystem som använder standardiserade programspråk, vilket gör det lätt att hämta information från olika källor över hela världen. Webbtekniken skapades ursprungligen för att un-

derlätta kunskapsutbyte mellan forskare. Tekniken har dock utvecklats så att privatpersoner, företag, myndigheter och andra kan publicera information på s.k. hemsidor. Enligt regeringen har IT-utvecklingen uppmärksammats och behandlats av statsmakterna på flera sätt. I januari 1995 tillsatte regeringen IT-kommissionen, som skall ge regeringen råd i övergripande och strategiska frågor inom informationsteknikens område. I propositionen Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik (prop. 1995/96:125), den s.k. IT-propositionen, lämnade regeringen förslag till mål för en övergripande nationell IT-strategi. Regeringen har därvid förespråkat tre prioriterade statliga områden – rättsordningen, utbildningen och samhällets informationsförsörjning – samt redovisat ett handlingsprogram för att bredda och utveckla IT-användningen. Riksdagen har sedan i huvudsak beslutat i enlighet med propositionen. Vad gäller området för samhällets informationsförsörjning angavs i propositionen att målet är att utforma en infrastruktur som ger hög tillgänglighet till basinformation som är tillväxtbefrämjande. Regeringen noterade också att Sverige vid en internationell jämförelse ligger långt framme när det gäller utvecklingen av grundläggande offentliga databaser.

I november 1996 beslutade regeringen att tillsätta en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med uppgift att lämna förslag till ett nytt rättsdatasystem i Sverige. Bakgrunden var bl.a. att IT-kommissionen skrivit till regeringen och föreslagit vissa åtgärder för att förbättra den elektroniska spridningen av rättsinformation. I rapporten Ett offentligt rättsinformationssystem (Ds 1998:10) föreslår arbetsgruppen olika åtgärder ägnade att skapa goda betingelser för utvecklingen av ett nytt rättsdatasystem. Bland annat föreslås att staten skall svara för en kontinuerlig grundservice på rättsinformationens område med hjälp av informationsteknik.

Regeringen presenterade i skrivelsen 1998/99:17 Ett nytt offentligt rättsinformationssystem översiktligt sin syn på denna fråga. Regeringen anser att staten skall svara för en kontinuerlig grundservice på rättsinformationens område med hjälp av informationsteknik. Denna grundservice skall rikta sig till både allmänheten och den offentliga förvaltningen. Ansvaret skall omfatta de offentliga rättskällorna och sträcka sig från lagarna och deras förarbeten samt de statliga myndigheternas föreskrifter till domstolarnas och myndigheternas rättspraxis. Staten skall enligt regeringen ha ett ansvar för att rättsinformationen finns elektroniskt tillgänglig på ett överskådligt och enhetligt sätt. En viktig utgångspunkt är att större delen av rättsinformationen skall tillhandahållas utan avgifter. Varje offentligt organ som ger ut viss rättsinformation skall ansvara för att den sprids elektroniskt, att den är korrekt och att den är aktuell. Det betyder att informationen kommer att finnas i ett stort antal databaser runt om i landet. Innehållet i systemet skall dock med teknikens hjälp finnas tillgängligt för användarna på ett enhetligt och samlat sätt. All information i systemet skall finnas tillgänglig via en gemensam ingångssida på Internet. Det nya rättsinformationssystemet kommer att kräva långtgående samordning mellan de deltagande myndigheterna. Regeringskansliet skall tills vidare vara ansvarigt för samordningen. Enligt regeringen

bör grundläggande regler för rättsinformationssystemet, frågor om dess innehåll, ansvar och samordning meddelas i en ny förordning.

I rättsinformationsförordningen (1999:175) regleras formerna för rättsinformationssystemet. I syfte att tillförsäkra den offentliga förvaltningen och enskilda tillgång till grundläggande rättsinformation i elektronisk form skall det enligt 1 § finnas ett offentligt rättsinformationssystem. Rättsinformationssystemet skall föras med hjälp av informationsteknik och finnas tillgängligt genom ett allmänt nätverk. Innehållet skall vara tillgängligt på ett enhetligt sätt. Det finns för närvarande en prototyp till en webbplats på Internet under adressen www.lagrummet.gov.se.

Riksdagens databaser, Rixlex, finns sedan den 1 juli 1996 tillgängliga gratis. Rixlex innehåller bl.a. propositioner i fulltext fr.o.m. riksmötet 1993/94.

Riksdagen har också en s.k. hemsida på Internet. På denna finns information under bl.a. följande rubriker: Debatt & beslut, De folkvalda, Så arbetar riksdagen, Riksdagen informerar, EU och Rixlex. Det finns också s.k. genvägar från riksdagens hemsida till bl.a. Pressmeddelanden, Aktuella ärenden, Beslut i korthet, Temasidor, Sverige Direkt och Lagrummet. Under 1997 etablerades Sverige Direkt, den offentliga sektorns gemensamma webbplats. Sverige Direkt syftar till att ge medborgarna en ökad service genom en gemensam ingång till den offentliga sektorns information på Internet.

Utskottets bedömning

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är viktigt, bl.a. för demokratin, med information om vad riksdag, regering, statliga verk och kommuner sysslar med samt att denna information med dagens teknik bör vara fritt tillgänglig över "nätet".

Av utskottets redovisning ovan framgår att Sverige är ett av världens ledande och mest utvecklade länder vad gäller såväl tillgången till som användningen av avancerad informations- och kommunikationsteknik. I Sverige finns ett offentligt rättsinformationssystem under utarbetande. Systemet innebär att staten skall svara för en kontinuerlig grundservice på rättsinformationens område med hjälp av informationsteknik. Denna grundservice skall rikta sig till både allmänheten och den offentliga förvaltningen. Riksdagens databaser, Rixlex, finns tillgängliga gratis. Riksdagen har också en s.k. hemsida på Internet från vilken man kan nå bl.a. Sverige Direkt som syftar till att ge medborgarna en ökad service genom en gemensam ingång till den offentliga sektorns information på Internet.

Utskottet anser, med hänsyn till den utveckling som pågår på informations- och kommunikationsteknikens område, att det inte är påkallat med en utredning i enlighet med yrkandet i motionen, som därför avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ombudsmannaorganisationen*
att riksdagen avslår motionerna, 1998/99:K205, 1998/99:K209, 1998/99:K288, 1998/99:K299, 1998/99:K318, 1998/99:K336 yrkan-
dena 2 och 3 och 1998/99:A722 yrkande 2,
res. 1 (kd, fp)
res. 2 (mp)
2. beträffande *Justitiekanslerns roll*
att riksdagen avslår motion 1998/99:K271,
res. 3 (kd)
3. beträffande *alkoholfri representation*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:K278, 1998/99:K329 och
1998/99:So306 yrkandena 12 och 13,
res. 4 (mp)
4. beträffande *medborgarkontor*
att riksdagen avslår motion 1998/99:K305,
5. beträffande *förvaltningsmyndigheternas service*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:K304 och 1998/99:N326 yr-
kande 18,
res. 5 (m, fp)
res. 6 (kd)
6. beträffande *myndigheternas bemötande*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So314 yrkande 11,
res. 7 (c)
7. beträffande *homokompetens*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju709 yrkande 12,
res. 8 (v, fp, mp)
8. beträffande *länsdemokrati*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:K309 och 1998/99:N338 yr-
kande 9,
9. beträffande *information från myndigheter*
att riksdagen avslår motion 1998/99:T803 yrkande 2.

Stockholm den 16 september 1999

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

I beslutet har deltagit: Per Unckel (m), Göran Magnusson (s), Pär Axel Sahlberg (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Jerry Martinger (m), Inger René (m), Kerstin Kristiansson (s), Tommy Waidelich (s), Mats Einarsson (v), Björn von der Esch (kd), Nils Fredrik Aurelius (m), Per Lager (mp), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp) och Britt-Marie Lindkvist (s).

Reservationer

1. Ombudsmannaorganisationen (mom. 1)

Ingvar Svensson (kd), Björn von der Esch (kd) och Helena Bargholtz (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med ”Konstitutionsutskottet har” och på s. 9 slutar med ”yrkande 2.” bort ha följande lydelse:

De ombudsmän som tillkommit efter JO har inte fått samma fristående ställning under riksdagen som JO har. De sorterar i stället under regeringen. Dessa ombudsmän förordnas av regeringen. Alla är självständiga myndigheter utom Konsumentombudsmannen som är inordnad under Konsumentverket. Enligt utskottet bör alla ombudsmän utses av riksdagen. Ämbeten under regeringen kan misstänkas för beroendeställning. Med alltfler ombudsmän riskerar vi enligt utskottet att få en splittring av resurser. Förutom en mer fristående ställning för ombudsmännen borde enligt utskottet själva organisationen förändras. Det skulle vara flera fördelar med att skapa ett sammanhållet ombudsmannaämbete med ett antal rättighetsombudsmän som var och en har specialkompetens och ansvar inom ett antal områden. Ämbetet bör lämpligen kallas Rättighetsombudsmannen. Förslagen bör enligt utskottet bli föremål för en parlamentarisk utredning. Med avslag på motionerna K205, K288, K299 yrkande 1, K336 yrkandena 2 och 3, A722 yrkande 2 samt med bifall till motion K318 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *ombudsmannaorganisationen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:K205, 1998/99:K209, 1998/99:K288, 1998/99:K299, 1998/99:K336 yrkandena 2 och 3 och 1998/99:A722 yrkande 2 samt med bifall till motion 1998/99:K318 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Ombudsmannaorganisationen (mom. 1)

Per Lager (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med ”Bland de offentliga” och på s. 9 slutar med ”yrkande 2” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet bör Konsumentombudsmannen, Jämställdhetsombudsmannen, Barnombudsmannen, Handikappombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen sortera under riksdagen. Positiva resultat skulle uppnås om samtliga ombudsmannafunktioner ställs under riksdagens ansvar. Bland annat skulle ombudsmännens självständighet och oberoende garanteras. Den enskildes och olika gruppers rättigheter och rättssäkerhet skulle också stärkas. Utskottet anser att frågan om en gemensam ombudsman för mänskliga rättigheter bör utredas. En gemensam ombudsman skulle ge en annan dignitet och slagkraft till ämbetet och vara ett sätt att återfå förtroendet från all-

mänhet och drabbade grupper. Den lämpligaste formen för den föreslagna ombudsmannen skulle vara att JO lades samman med övriga ombudsmän till en gemensam institution under riksdagen. Med bifall till motion K299 yrkande 1 bör riksdagen hos regeringen begära förslag till sådan ändring i lagstiftningen att samtliga ombudsmän sorterar under riksdagen. Med bifall till motionens yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en gemensam ombudsman för mänskliga rättigheter och att det vore lämpligt att JO lades samman med övriga ombudsmän till en gemensam institution.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *ombudsmannaorganisationen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:K205, 1998/99:K209, 1998/99:K288, 1998/99:K318, 1998/99:K336 yrkanden 2 och 3 och 1998/99:A722 yrkande 2 samt med bifall till motion 1998/99:K299 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Justitiekanslerns roll (mom. 2)

Ingvar Svensson (kd) och Björn von der Esch (kd) anser

dels att utskottets yttrande på s. 11 bort ha följande lydelse:

Justitiekanslern är *dels* regeringens advokat och utredare av olika företeelser inom den statliga förvaltningen, *dels* åklagare som beslutar om åtal mot domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Justitiekanslern är också åklagare i vissa mål enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Enligt utskottet är dessa dubbla roller diskutabla. Konflikter kan uppstå genom denna rolldelning inom samma ämbete. En förändring och uppdelning av Justitiekanslerns befogenheter bör därför genomföras efter en noggrann analys. Enligt utskottet bör en utredning tillsättas för att skapa en klar rollfördelning mellan de olika uppgifter som i dag ingår i Justitiekanslerns uppdrag. Med bifall till motion K271 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *Justitiekanslerns roll*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:K271 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Alkoholfri representation (mom. 3)

Per Lager (mp) anser

dels att utskottets yttrande som på s. 12 börjar med ”Utskottet vidhåller” och på s. 13 slutar med ”därför motionerna.” bort ha följande lydelse:

Arbetslivet är ett område som enligt utskottet bör vara alkoholfritt. Statliga medel skall inte användas för alkoholinköp. Detta är enligt utskottet ett viktigt skäl för en alkoholfri offentlig representation. Det viktigaste skälet är emellertid att det är ett konkret sätt för stat, landsting och kommun att visa

solidaritet med dem som har eller riskerar att få alkoholproblem. Som ett föredöme för övrig offentlig verksamhet bör därför all representation i riksdagen och den statliga förvaltningen vara alkoholfri. Med anledning av motionerna K278 och K329 samt med bifall till motion So306 yrkandena 12 och 13 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *alkoholfri representation*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:K278 och 1998/99:K329 samt med bifall till motion 1998/99:So306 yrkandena 12 och 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Förvaltningsmyndigheternas service (mom. 5)

Per Unckel (m), Jerry Martinger (m), Inger René (m), Nils Fredrik Aurelius (m) och Helena Bargholtz (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med ”Enligt utskottet” och slutar med ”yrkande 18.” bort ha följande lydelse:

Många företag tvingas enligt utskottet att vänta länge på att få ärenden avgjorda hos offentliga myndigheter. Det är ofta svårt att få besked om hur lång tid handläggningen beräknas ta. Att sätta upp punktlighetsmål för handläggningen kan enligt utskottet vara ett sätt att skapa medvetenhet om orsakerna till fördröjningar i handläggningen. Ett tiotal myndigheter bör enligt utskottet under ett års tid ges i uppdrag att arbeta med punktlighetsmål, varefter verksamheten bör utvärderas. Med avslag på motion K304 och med bifall till motion N326 yrkande 18, anser utskottet att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om försöksverksamhet med punktlighetsmål i myndighetsutövningen.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *förvaltningsmyndigheternas service*

att riksdagen med avslag på motion 1998/99:K304 och med bifall till motion 1998/99:N326 yrkande 18 hos regeringen begär förslag i enlighet med vad utskottet anfört,

6. Förvaltningsmyndigheternas service (mom. 5)

Ingvar Svensson (kd) och Björn von der Esch (kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med ”Enligt utskottet” slutar med ”yrkande 18.” bort ha följande lydelse:

Många företag tvingas enligt utskottet att vänta länge på att få ärenden avgjorda hos offentliga myndigheter. Det är ofta svårt att få besked om hur lång tid handläggningen beräknas ta. Att sätta upp punktlighetsmål för handläggningen kan enligt utskottet vara ett sätt att skapa medvetenhet om orsakerna till fördröjningar i handläggningen. Ett tiotal myndigheter bör enligt utskottet under ett års tid ges i uppdrag att arbeta med punktlighetsmål, varefter verksamheten bör utvärderas.

I en rättsstat är det enligt utskottet viktigt att medel står till buds som garanterar den enskilde medborgarens rätt till en säker och snabb handläggning av ett ärende. Utskottet föreslår därför införande av s.k. dröjsmålstalan. En sådan talan ger den enskilde en möjlighet att i domstol få prövat om ett förvaltningsärende onödigt uppehålls hos den myndighet som har att fatta beslut i ärendet. Fri- och rättighetskommittén presenterade 1994 ett förslag vad gäller dröjsmålstalan. Enligt utskottet bör dröjsmålstalan införas enligt utredningens förslag. Med bifall till motionerna K304 och N326 yrkande 18 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört ovan.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *förvaltningsmyndigheternas service*
att riksdagen med bifall till motionerna 1998/99:304 och 1998/99:
N326 yrkande 18 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Myndigheternas bemötande (mom. 6)

Åsa Torstensson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med ”Utskottet anser att” och slutar med ”yrkande 11.” bort ha följande lydelse:

I förvaltningslagen finns angivet vilka rättigheter medborgarna har i fråga om att ta del av handlingar, information m.m. Det som saknas är enligt utskottet riktlinjer för bemötande av medborgarna. Behovet av ett värdigt bemötande av medborgarna gäller alla myndigheter som t.ex. försäkringskassor, arbetsförmedlingar och taxeringsmyndigheter. I förvaltningslagen bör därför införas ett tillägg angående bemötandefrågor. Med bifall till motion So314 yrkande 11 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *myndigheternas bemötande*
att riksdagen med bifall till motion 1998/99:So314 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Homokompetens (mom. 7)

Kenneth Kvist (v), Mats Einarsson (v), Per Lager (mp) och Helena Bargholtz (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med ”Regeringen lade” och som på s. 19 slutar med ”yrkande 12.” bort ha följande lydelse:

Otaliga undersökningar visar att homo- och bisexuella är en grupp som löper större risk att utsättas för brott än andra medborgare i samhället. I dag känner många homosexuella tvekan inför att ta kontakt med rättsväsendet när de utsatts för brott eftersom de är rädda för ett negativt bemötande. Bristande kunskaper om homosexuellas situation kan också leda till en sämre kvalitet på brottsutredningar, eftersom rättsväsendet inte alltid förmår att tolka de speciella omständigheter som kan föreligga i brott riktade mot homosexuella.

En ökad homokompetens hos rättsväsendets myndigheter kan, enligt utskottet, stärka homosexuellas rättssäkerhet och öka benägenheten att anmäla brott mot homosexuella samt att fullfölja en anmälan om brott. Med bifall till motion Ju709 yrkande 12 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *homokompetens*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:Ju709 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

Alkoholfri representation

Göran Magnusson (s) anför:

Alkoholmissbruk är ett stort samhällsproblem. När det gäller representation i offentlig regi anser jag därför att målsättningen bör vara att all representation skall vara alkoholfri. Utskottet vidhåller i sin bedömning uppfattningen att stat och kommun bör visa återhållsamhet med alkoholservering vid offentlig representation och utgår från att så sker utan att riksdagen tar något initiativ i saken. Jag delar i och för sig denna uppfattning men anser att Sveriges riksdag för egen del borde kunna föregå med gott exempel genom att inte servera alkoholdrycker vid representation.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	3
Ombudsmän.....	3
Motionerna.....	3
Bakgrund.....	5
Utskottets bedömning.....	8
Justitiekanslerns roll.....	9
Motionen	9
Bakgrund.....	9
Utskottets bedömning.....	11
Alkoholfri representation	11
Motionerna	11
Bakgrund.....	12
Utskottets bedömning.....	12
Medborgarkontor	13
Motionen	13
Bakgrund.....	13
Utskottets bedömning.....	14
Förvaltningsmyndigheternas service.....	15
Motionerna	15
Bakgrund.....	16
Utskottets bedömning.....	18
Länsdemokrati	19
Motionen	19
Bakgrund.....	19
Utskottets bedömning.....	21
Information från myndigheter.....	21
Motionen	21
Bakgrund.....	21
Utskottets bedömning.....	23
Hemställan	24
Reservationer.....	25
1. Ombudsmannaorganisationen (mom. 1).....	25
2. Ombudsmannaorganisationen (mom. 1).....	25
3. Justitiekanslerns roll (mom. 2).....	26
4. Alkoholfri representation (mom. 3).....	26
5. Förvaltningsmyndigheternas service (mom. 5).....	27
6. Förvaltningsmyndigheternas service (mom. 5).....	27
7. Myndigheternas bemötande (mom. 6).....	28
8. Homokompetens (mom. 7).....	28
Särskilt yttrande.....	29
Alkoholfri representation	29